

Op zoek naar de Iberische
lynx in Andalusië

48

reizen

Nederlandstalige Lonely planet

Wereldwijd worden jaarlijks circa zes miljoen Engelstalige *Lonely planet*-reisgidsen verkocht. Bij Kosmos verschijnt de eerste Nederlandstalige gids: *Beroemde reizen – van de Zijderoute tot de Oriënt Express*. Daarin staan honderd reizen beschreven, van klassieke routes tot hedendaagse rallyroutes. €29,95. www.kosmosuitgevers.nl

ArkeFly vliegt straks op LA en San Francisco

Vanaf juni volgend jaar vliegt ArkeFly voor het eerst naar de Amerikaanse westkust: naar San Francisco en Los Angeles. Een retourticket kan al vanaf 629 euro worden geboekt, inclusief brandstof- en luchthavenbelasting. Vluchten naar beide steden zijn nu al te boeken. www.arkefly.nl

Bakermat van het Turkse schimmenspel

Bursa, ten zuiden van Istanboel, was ooit de hoofdstad van het Ottomaanse Rijk. In deze middeleeuwse stad ontstond één van de bekendste Turkse tradities: het schimmenspel.

tekst JOOST VERMEULEN foto's RÉNIE VAN DER PUTTE

Wie, wat, waar

Bursa is het best te bereiken vanaf Istanboel. Vanaf het grote busstation daar vertrekt bijna elk halfuur een bus naar Bursa. Bursa is vrij uitgestrekt, maar de belangrijkste monumenten zijn vanuit het centrum te belopen. Kaartjes voor de bus koop je van tevoren bij één van de vele kiosken. Taxi's zijn een goed alternatief voor de vaak volle stadsbussen. Bij het VVV-kantoor, vlakbij de grote moskee, zijn talloze brochures en goede plattegronden verkrijgbaar. Bursa heeft voldoende accommodaties in alle prijsklassen.

Een mooie dagtocht vanuit Bursa is een bezoek aan Iznik, het oude Nicea, aan het gelijknamige meer. Ook de bijna halfuur durende tocht met een kabelbaan naar de top van de Ulu Dag is een leuk uitstapje. Wie wil wandelen in het rond de top gelegen natuurpark kan daar beter wat meer tijd voor uittrekken. Aan de rand van het park liggen een paar hotels en in het park zijn twee berghutten. Bursa is het hele jaar door goed te bezoeken. In de winter ligt op de flanken van de berg sneeuw en kan er goed geskied worden.

Waar ligt de oorsprong van Jan Klaassen, zijn immer vittende maar toch liefhebbende vrouw Katrijn, de veldwachter en al die andere personages in het oer-Hollandse poppenspel? In Haarlem, volgens sommigen, maar ook Den Haag wordt veel genoemd als geboorteplaats van Jan Klaassen. En nog wel tien andere dorpen en steden claimen dat te zijn.

Heel anders ligt dat in Turkije. Van Karagöz en Hacivat, de onafscheidelijke helden in het Turkse poppenspel, weet iedereen waar ze vandaan komen. Sterker nog, ze schijnen echt te hebben bestaan, de twee grappenmakers wier belevenissen nog altijd worden vertoond in cafés, op markten en in theaters.

Karagöz en Hacivat waren steenhouwers die werkten aan de bouw van de grote moskee Ulu Cami in de Turkse plaats Bursa. Tijdstip van handeling: rond 1360. De twee vrienden blonken niet alleen uit in het hakken in kostbaar marmer, maar ook in het vertellen van grappen en grollen.

Samen voerden ze – soms hoog op de steigers, soms tussen de enorme brokken marmer die klaarlagen voor de verwerking – hun sketches op. Tot groot plezier van hun collega-werkers, maar tot ongenoegen van de opzichters. Want de voorstellingen duurden steeds langer en het werk ging eronder lijden.

Het liep slecht af met de twee komieken. De sultan hoorde van het oponthoud en de schuldigen werden zwaar gestraft. Karagöz en Hacivat werden publiekelijk terechtgesteld op het plein voor de in aanbouw zijnde moskee.

De moskee waaromheen dit drama zich afspeelde, is ondanks de

opgelopen vertraging afgebouwd en vormt nog altijd het hart van Bursa. En niet ver daarvandaan, middenin de grote soek, leeft ook de nagedachtenis aan de twee komieken voort. Want in één van de smalle straatjes van de immense overdekte markt vind je de winkel van Sinasi Celikkol, volgens alle kenners de beste poppenmaker van heel Turkije. Uit kalfsleer snijdt hij de verschillende figuren om ze vervolgens met ecoline in te kleuren.

Het maken van een figuur kost soms meer dan een week werk. Dergelijke afbeeldingen zijn dan ook niet goedkoop, in tegenstelling tot de honderden plastic figuurtjes die overal in Bursa te koop zijn.

De allermooiste poppen zie je echter niet in de winkel. Die gebruikt Sinasi zelf in zijn shows. Want behalve poppenmaker is hij ook een begenadigd speler van het oude schimmenspel. Drie keer per week tovert hij zijn piepkleine winkel om tot een heus theater waarin hij met zijn zoon voorstellingen geeft.

Dat het Turkse poppenspel een schimmenspel is en de figuren tweedimensionaal zijn, heeft volgens Sinasi alles te maken met de gruwelijke dood van Karagöz en Hacivat. “Na hun executie ging de sultan de in aanbouw zijnde moskee binnen en bewonderde hij het fijne marmerwerk en de prachtig versieringen. Toen hij vernam dat de twee zojuist geëxecuteerden dit fraais hadden vervaardigd, kreeg hij berouw en beloofde hij plechtig dat hij de geesten van Karagöz en Hacivat zou laten voortleven.”

De soek, die met een grote, enkele treden tellende trap vanaf het plein voor de moskee is te bereiken, is niet alleen vanwege Sinasi's winkel één van trekpleisters in Bursa. Dit grote middeleeuwse complex, dat een to-

tale oppervlakte van enkele voetbalvelden heeft, is nog steeds een belangrijk commercieel trefpunt in de stad.

Het bevat vele honderden grotere en kleinere de winkels – sommige niet meer dan een paar vierkante meter groot – waar letterlijk alles wordt verkocht. Van bezems tot auto-onderdelen, van goedkope sokken tot peperdure maatpakken, en allerhande voedingswaren. Vooral het deel waar kruiden worden verhandeld, is een genot voor het oog en vooral voor de neus.

In de wirwar van straten, steegjes en tientallen binnenplaatsen en verborgen hoekjes verdwaal je makkelijk. Een bijzonder deel van het complex is de Kosa Han. Dit afgesloten geheel, een oude karavanserai (overnachtingsplaats voor ka-

Fontein in de moskee Ulu Cami.

Karagöz en Hacivat, de onafscheidelijke helden in het Turkse poppenspel, werkten als steenhouwers mee aan de bouw van de moskee Ulu Cami.

ravenen), is alleen via een aparte poort toegankelijk. Rondom de binnenplaats bevinden zich verspreid over twee etages vrijwel uitsluitend winkels waar zijde en zijdeproducten worden verkocht.

Tot een jaar of tien geleden waren hier ook de groothandelaren in zijde gevestigd en werd op de binnenplaats, waar nu een fraai terras is, handel gedreven in de cocons van zijderupsen. Op alle zuilen die de galerij dragen, hangen grote foto's. Die laten zien hoe boeren uit de omgeving in de jaren zestig nog hun waar naar de stad brachten om op de binnenplaats van de Han te verkopen.

De oudste berichten over de zijdehandel in Bursa stammen uit de vierde eeuw. Bursa lag op dat moment aan het eindpunt van één van de grote karavaanroutes waarlangs

zijde vanuit Perzië en China naar het Westen werd getransporteerd.

In de loop van de volgende eeuwen bestelden dan ook Byzantijnse prelaten, Venetiaanse doges, Ottomaanse hoogwaardigheidsbekleders en zelfs de sultan de zijde voor hun mooiste gewaden bij handelaren in Bursa. Vanaf de zeventiende eeuw begon men in de omgeving van de stad ook zijderupsen te kweken, waardoor de handel een nieuwe impuls kreeg.

Nu vindt de handel in zijderupsen en de verwerking ervan plaats in één van de westelijke voorsteden. De hal waar de cocons geveild worden heet nog wel Yeni (de nieuwe) Kosa Han. Vanwege het historische en economisch belang van de zijdehandel wordt Bursa ook wel de zijdestad van Turkije genoemd.

Wie na een bezoek aan Sinasi's

Zijde uit Perzië en China ging via Bursa naar het Westen

winkel nog niet genoeg heeft van het schimmenspel, moet ook een bezoek brengen aan het museum voor islamitische kunst. Onderdeel van de bescheiden collectie van dit museum is namelijk een zaal met achttiende- en negentiende-eeuwse poppen.

Het museum is gevestigd in een fraaie medresse (islamitische onderwijsinstelling) die onderdeel

was van het religieuze en funeraire complex dat in het midden van de vijftiende eeuw werd gebouwd ter ere van de Ottomaanse sultan Mehmet I Celebi.

Naast de medresse omvat het complex een moskee – Groene Moskee genaamd vanwege de prachtig groene tegels in het interieur – en een mausoleum met de tombe van Mehmet en een aantal van diens naaste familieleden.

Dergelijke ensembles – een moskee, medresse en mausoleum – vind je op meerdere plaatsen in Bursa. Ettelijke sultans en tientallen hoogwaardigheidsbekleders hebben zo tussen 1326, het jaar waarin de Ottomanen de stad op de Byzantijnen veroverden, en 1450, toen Edirne de hoofdstad werd van het Ottomaanse Rijk, de stad verrijkt.

Hoogtepunt van de bouwwerken uit die bloeitijd van Bursa is ongetwijfeld de grote moskee, de Ulu Cami. Omdat dit bouwwerk vrijwel volledig ingeklemd ligt tussen andere monumenten van de middeleeuwse stad, valt zijn grandeur in eerste instantie echter niet zo op. Pas wanneer je door één van de zes grote deuren naar binnen bent gegaan,ervaar je de enorme ruimte.

Tientallen immense zuilen dragen in totaal twintig koepels. En middenin de hoge ruimte die zij omsluiten staat een marmeren fontein. Het klaterende water en het zacht gemurmel van de gelovigen – op elk moment van de dag zitten er ergens wel een paar in de koran te lezen of liggen ze geknield in de richting van Mekka terwijl ze hun gebeden prevelen – zorgen ervoor dat je het gevoel van tijd verliest als je wat langer in dit gebouw ronddwaalt.

Het gefilterde licht dat door de hoge ramen valt en het gedempte geluid van de markt, die vlak achter de

moskee begint, versterken dit effect alleen nog maar.

Wie een prachtig uitzicht wil hebben over de hele stad moet proberen een plekje te veroveren op een van de terrassen aan de voet van de negentiende-eeuwse klokkentoren.

Dat kan nog wel eens moeilijk zijn, want deze plek is ook bij de inwoners van Bursa populair. Hier, boven de stad, weg van de drukte, in de schaduw van eeuwenoude platanen en met een schitterend uitzicht over de stad is het zelfs op de warmste zomerdagen goed toeven.

Dankzij de ligging van de stad, uitgestrekt langs de hellingen van de ruim tweeduizend meter hoge Ulu Dag, is Bursa een groene stad, met overal parken waarin stevast één of meerdere schaduwrijke theetuinen verschoonen liggen.

Het mooiste en leukste park is het uitgestrekte Kültürpark waar de inwoners van Bursa op mooie dagen en masse naartoe trekken om te picknicken, te wandelen of met hun kinderen in de grote vijver te varen. Op zaterdagavonden is dit deel van de stad echter het terrein van voetbalfans. Gehuld in groen-wit gestreepte shirts en gewapend met dassen en shawls zit de tribune van Bursaspor elk weekeinde afgeladen vol.

De club, die vorig jaar voor het eerst in lange tijd kampioen werd, is de trots van de stad. "We kunnen eindelijk wedijveren met de grote clubs uit Istanboel," aldus een fan. Dat die clubs (Fenerbahçe en Galatasaray) in opspraak zijn geraakt wegens omkoping, en wellicht in het komende seizoen gestraft worden met puntenaftrek, werd in Bursa dan ook met ingehouden vreugde begroet.

De winkel van Sinasi Celikol in de zoek.